

ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОГО СКЛАДУ СУЧАСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ (НА МАТЕРІАЛІ ПАБЛІК РИЛЕЙШНЗ)

FORMATION OF THE LEXICAL STRUCTURE OF THE MODERN UKRAINIAN LANGUAGE (BASED ON PUBLIC RELATIONS MATERIALS)

Горбань Г.М.,

orcid.org/0009-0002-9823-2549

*асистент кафедри теорії та історії держави і права
Національного транспортного університету*

У статті розглянуто основні шляхи розвитку та формування лексичного складу української мови на матеріалі публік рилейшнз, вплив зовнішніх екстралінгвістичних факторів на лексику, основні способи розвитку нових понять, значення запозичень, особливості творення та вживання спеціальної лексики.

Автор аналізує складність вивчення лексики як системи, досліджує основні способи розвитку значень слів, аналізує походження запозичень. У результаті доведено, що лексика є найбільш складною за організацією і структурою.

Причинами такого становища називають прихований характер лексичної системи, багатоаспектність слова (граматичне, лексичне значення та ін.), багатозначність смислових відношень між словами, безпосереднє співвідношення слова з позамовною дійсністю, труднощі осмислення її словникового наповнення.

Лексична система тісно пов'язана зі змінами, які відбуваються в суспільстві. Основні шляхи розвитку словникового складу мови – це існування і постійне поповнення слів власних та запозичення з інших мов.

Метафоричні перенесення виникають у мові постійно, особливо в тих пластах лексики, які пов'язані з найменуванням актуальних для суспільства проблем.

Важливу роль у розвитку й організації сучасної лексичної системи відіграють метонімічні перенесення найменувань за суміжністю. Вторинні значення спираються на асоціативні зв'язки, які виникають при найменуванні одним словом матеріалу і предмета, дії й результату, цілого і частини, власної назви й загальної.

Полісемія є однією з яскравих ознак національної самобутності лексики, оскільки характер семантичних зв'язків у різних мовах неоднаковий.

Роль запозичень для розвитку мови надзвичайно важлива, особливо в термінології.

Термінологія – одна з динамічних частин загальноновживаної лексики. Спеціальна наукова термінологія в сучасній професійній освіті України є надзвичайно актуальною проблемою і потребує подальшого вивчення та вдосконалення. У спеціальній лексиці розрізняють дві групи: професійно-термінологічну та власне професійну лексику. Найбільш значною групою в спеціальній лексиці є наукові та технічні терміни, які формують різноманітні термінологічні системи.

Ключові слова: мова, словниковий склад, запозичення, терміни, семантика, публік рилейшнз.

The article examines the main ways development and formation of the vocabulary of the Ukrainian language based on the material of public relations, the influence of external extralinguistic factors on the vocabulary, the main ways of developing new concepts, the peculiarities of the creation and use of special vocabulary.

The author analyzes the complexity of learning vocabulary as a system, explores the main ways of developing word meanings, and analyzes the origin of borrowings. As a result, it is proven that the vocabulary.

The reasons for this situation are called the hidden nature of the vocabulary system, the multifaceted nature of the word (grammatical, lexical meaning, etc.), the multifaceted meaning relations between words, the direct relationship of the word with extralinguistic reality, the difficulty of calculating its lexical content.

The lexical system is closely related to the changes taking place in society. The main ways of developing the vocabulary of the language: the existence and constant replenishment of own words and borrowings from other languages.

Metaphorical transfers occur in language all the time, especially in those layers of vocabulary that are associated with the naming of problems relevant to society.

An important role in the development and organization of the modern lexical system is played by metonymic transfers of names by contiguity. Secondary meanings are based on associative relationships that arise when naming a material and an object, an action and a result, a whole and a part, a proper name and a general one.

Polysemy is one of the bright signs of the national identity of vocabulary since the nature of semantic connections in different languages is not the same.

The role of development borrowings for language is extremely important, especially in term systems.

Terminology is one of the dynamic parts of commonly used vocabulary. Special scientific terminology in modern professional education of Ukraine is an extremely urgent problem and needs further study and improvement. In the special vocabulary, two groups are distinguished: professional and terminological and proper professional vocabulary. The most significant group in the special vocabulary are scientific and technical that form various terminological systems.

Key words: language, vocabulary, borrowing, terms, semantics, public relations.

Постановка проблеми. Дослідження одного з найважливіших аспектів мови – лексики, її словникового складу й лексичної семантики на матеріалі паблік рилейшнз важливе для розуміння процесів, які відбуваються не тільки в суспільно-політичному, економічному, науковому житті суспільства, а й у сучасній лексиці кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Лексична робота вимагає враховувати різномановність та багатогранність лексичної системи (вивчення полісемії, омонімів, синонімів, антонімів, фразеологізмів, запозичень, генетичного походження лексики, словотворення та ін.); характер зв'язку і взаємодії один з одним; численні особливості узуально-традиційного використання; широкий спектр стилісового й стилістичного забарвлення, оцінної семантики. І хоч в роботах лінгвістів знайшли своє висвітлення окремі аспекти, організація словникового матеріалу залишається актуальною науково-методичною проблемою і потребує подальшого вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням, пов'язаним з пізнанням та відтворенням лексичної системи української мови, присвятили свої наукові роботи українські науковці О. Селіванова, В. Жайворонок, В. Чабаненко, О. Тараненко, Д. Баранник, Д. Мазурик, А. Стишов, В. Корольков та багато інших.

На думку вчених, лексикологія вивчає словниковий склад мови і слово як її основну одиницю. Словниковий склад (лексику) можна розглядати в різних аспектах: в історичному, етимологічному, семантичному, стилістичному, соціолінгвістичному та ін. Відповідно до цього виділяються і галузі його дослідження. Залежно від плану дослідження розрізняють описову (синхронічну) лексикологію, яка вивчає систему лексичних одиниць сучасної мови, й історичну (діахронічну) лексикологію, яка розглядає словниковий склад мови у процесі його формування й історичного розвитку.

Мета статті. Ми ставимо завдання проаналізувати шляхи розвитку лексичного складу української мови на матеріалі паблік рилейшнз, розглянути вплив зовнішніх екстралінгвістичних факторів на лексику, на появу нових значень у слів, встановити причини лексичного запозичення, прослідкувати над процесами функціонування спеціальної, власне професійної лексики, найменувань паблік рилейшнз у сучасній українській мові.

Виклад основного матеріалу. Наука на межі ХХ і ХХІ століть одержує статус виключно ефективного й динамічного інструментарію людської

діяльності, що визначає зацікавленість учених до прагматичних аспектів і проблем теорії пізнання.

Дослідження особливостей функціонування лексики у динаміці, на основі контексту, відповідає науковим парадигмам сучасного мовознавства, дозволяє краще зрозуміти системні відношення між мовними одиницями.

«Українська мова початку ХХІ ст. як функціонально динамічна і відкрита система перебуває в процесі розвитку, зазнаючи істотних кількісних і якісних структурних, семантичних, стилістичних та інших змін. Як і в попередні періоди свого «життя», найбільш піддатливим до таких змін із-поміж усіх рівнів є лексичний» [8, с. 407–415].

Пошуки дослідниками закономірностей у сфері використання слів і ефективних методів розпізнавання системних зв'язків (компонентний і опозитивний аналіз, дистрибутивний метод та ін.) мають велике значення, хоч і важко говорити про жорстку упорядковану систему, яка охоплює весь словниковий склад мови.

Враховуючи складність і багатоплановість структури слова, сучасні лінгвісти при його характеристиці використовують багатоаспектний тип аналізу. На думку О. Тараненка, слово – «найменша самостійна і вільно відтворювана в мовленні відокремлено оформлювана значеннєва одиниця мови, яка зіставляється з пізнанням і вичленованим окремим елементом дійсності (предметом, явищем, ознакою, процесом, відношенням та ін.) й основною функцією якої є позначення, знакова репрезентація цього елемента – його називання, вказування на нього або його вираження» [10, с. 565].

Слово співвідноситься «з різними мовними рівнями: фонетичним, словотвірним, морфологічним, синтаксичним. Крім того, у слові відображені результати пізнавальної діяльності народу, його культура, традиції, морально-етичні цінності тощо» [9, с. 25].

Лексикологія називає два основні шляхи розвитку словникового складу мови: існування і постійне поповнення слів власних та запозичення з інших мов.

Лексична система тісно пов'язана із зовнішніми екстралінгвістичними факторами, безпосередньо відображає зміни, які відбуваються в суспільстві, що виражається як відмиранням слів або їх значень, так і появою нових слів і значень. У зв'язку з цим словниковий склад мови залишається відкритим.

Нове значення у слова може виникати в результаті перенесення назви з одного предмета на

інший або за наявністю стійких зв'язків між ними (тобто за суміжністю).

На думку вчених, багатозначність – це спосіб компактного зберігання в мові інформації про світ. Семантична природа полісемії пояснюється асиметричністю, яка існує між знаком і значенням. Пристосовуючись до конкретної комунікативної ситуації, лексичні одиниці поступово частково змінюються, розширюють свій зміст, але залишаються по суті тими самими одиницями.

Розглянемо основні види переносного значення слова: метафоричний (в основі лежить схожість предметів за формою, кольором, функцією, місцезнаходженням та ін.) та метонімічний. Метафоричне значення слугує не тільки засобом оцінки, але й виконує номінативну функцію, називаючи нове поняття старим знайомим словом. Порівняйте: переносне значення слова **ключ** – до чого-, для чого-, перен. Засіб для розуміння, розгадування когось, чогось, для оволодіння чимось. Підібрати ключ (ключі) до кого-, чого-небудь – зрозуміти сутність кого-, чого-небудь, знайти правильний підхід до кого-, чого-небудь. У ключі якому (написати, зобразити, показати кого-, що-небудь) – у якому-небудь плані, стилі, манері тощо семантично співвіднесено з прямим – Знаряддя для замикання та відмикання замка, засува та ін. Наприклад: «Діяльність – ключ у процесі ефективного управління проблемами» [4, с. 325].

Метафоричні перенесення, а також їхній різновид – функціональні перенесення, виникають у мові постійно, особливо в тих пластах лексики, які пов'язані з найменуванням актуальних для суспільства проблем (**тиск суспільної думки, тиск військової сили, носії інформації, соціальний спалах**).

Як зазначають вчені, метафора не лише служить засобом оцінки, але часто виконує номінативну функцію, визначаючи і називаючи нове поняття вже відомим словом.

Важливу роль у розвитку й організації сучасної лексичної системи відіграють метонімічні перенесення найменувань за суміжністю. Вторинні значення спираються на асоціативні зв'язки, які виникають при найменуванні одним словом матеріалу і предмета, дії й результату, цілого і частини, власної назви й загальної. Метонімічними є ті значення, які виникають у результаті використання власних імен для назви конкретних понять, предметів. У цьому випадку вони втрачають риси власної назви і стають загальними. Порівняйте: **Пан** – ім'я бога лісів в давньогрецькій міфології, зовнішній вигляд якого наганяв страх і похідне від

нього слово **паніка** – жах, який охоплює людину або багатьох людей [7, с. 514].

Розширилось значення слова **зброя**, яке, очевидно, є запозиченням з польської мови – *zbroja* («обладунок», «спорядження», «зброя»), утворене від *broić* («броїти», первісне значення – «рубати»), що веде своє походження від праславянського **brъjъ/*briti* (звідси також укр. *брити*). Людство користувалося зброєю з прадавніх часів. Найпростішими видами зброї є палиця чи камінь, які неважко знайти будь-де. Спочатку основним призначенням зброї було в першу чергу полювання, в другу – захист від хижаків. Але вже в найдавніші часи зброя стала використовуватися також для нападу та оборони в сутичках різних груп людей. Поступово цим словом почали називати всі види зброї. Значення слова при цьому розширилось, втративши свій первісний зв'язок з конкретним предметом: **ядерна зброя, хімічна зброя, біологічна зброя, психологічна зброя** та ін.

На думку вчених, подібні розширення значень слів сприяють появі вторинних метонімічних номінацій. Вони стають фактором системи як окремі складові частини лексико-семантичної структури слова. На використанні переносних значень слів будуються тропи. Крім метафор, метонімії, синекдох, до них відносяться і симфори (гр. – співвідношення, сумісність).

Наведені типи переносу найменувань характеризуються відносною регулярністю виникнення. Їх називають узуальними, загальноприйнятими від лат. *usus* – звичайний. Значення таких найменувань знаходять відображення в словниках.

У контексті публік рилейшнз активно використовуються перифрази (гр. *periphraso* – описовий вираз, іносказання; *peri* – навколо, біля; *phraso* – вислів). Наприклад: «Робітник публік рилейшнз – творець політики, а не публіцист», «Менеджери-прикордонники підтримують своїх колег, допомагаючи їм спілкуватися зсередини та за межами організації» [4, с. 210]. Поряд з розширенням обсягу значення слова в процесі розвитку переносних назв спостерігається також і його звуження.

Полісемія є однією з яскравих ознак національної самобутності лексики, оскільки характер семантичних зв'язків у різних мовах неоднаковий. На думку вчених, багатозначність слів природних мов народів світу – це одна з найважливіших особливостей їхньої лексики, одна з найважливіших особливостей людської мови взагалі. «Саме тому слід говорити про закон багатозначності слова, про закон лексичної полісемії. Вивчення цих

законів дозволяє активно використовувати потенційні властивості слова при перекладі з однієї мови на іншу, тобто при виявленні міжмовних семантичних відповідностей» [9, с. 57].

Основні способи розвитку значень слів у загальній лексичній системі мови не виключають можливості інших уживань. У контексті паблік рилейшнз ми зустрічаємо індивідуальні, контекстуально обумовлені вживання переносу назв по метафоричній і метонімічній моделі. Такі переноси не зафіксовані в тлумачних словниках, їх значення називають оказіональними (від лат. *occasionalis* – випадковий). Поява цих назв обумовлена різними причинами, головна з яких – нерегулярність творення і контекстуально-стилістична залежність. Іноді такі слова відрізняються авторською індивідуалізацією. Наприклад: «У кожної людини є своя зірка. Зіркою Барнума був «знак оклику» [4, с. 56].

Властивість слова мати не одне, а декілька значень узуального характеру, а також можливість появи оказіональних значень створює багато труднощів у практиці перекладу. На думку вчених, ніякий словник не може спрогнозувати всю різноманітність контекстуальних значень, не може охопити розмаїття сполучень слова. Тому теорія перекладу може встановити лише функціональні відповідності, які враховують залежність трактування смислових категорій від впливу різноманітних чинників. Цей принцип дійсний і при визначенні контекстуальних значень, і при здійсненні різних лексичних трансформацій.

Враховуючи той факт, що навчальні посібники з паблік рилейшнз перекладено з англійської мови, не завжди бувають, на нашу думку, виправдані ті або інші найменування з точки зору ресурсів рідної мови (**лобіст, пієрмен, ньюс-мейкер, провайдер** та багато інших).

Роль запозичень для розвитку мови надзвичайно важлива, особливо в терміносистемах. Розглянемо запозичення, які прийшли в українську мову з інших мов на різних етапах розвитку та функціонують в контексті паблік рилейшнз. З грецької мови (після успішної війни на Балканах у VI ст. та у зв'язку з активною участю Візантії в поширенні християнства у слов'янських державах у IX ст.) проникли слова зі сфери релігії (**архієпископ, патріарх, ангел, ікона, митрополит, монах, монастир**). З часом грецькі терміни поповнили наукову сферу (**історія, філософія, гомеостаз, динаміка, мікро-, макро- (мікроекономіка, макроекономіка), екологія, атеїзм, фаза, діагноз**), сферу мистецтва, літератури, кіно, психології (**логіка, апатія, симпатія, феномен,**

ієрархія, харизма, паніка, карикатура, психологічна аура, символ, міф, риторика, кіно); науково-технічну лексику (**радіоефір, телеефір, фото**), суспільно-політичну лексику (**біографія, стратегія, тактика, ідея, ідеолог, гіпотеза, аморфні (закони), ідеологія, епоха, феномен, монополія, катастрофа, ієрархія, катастрофа, філантроп**). Велика кількість грецьких слів увійшла до складу міжнародного фонду наукової лексики (**діахронія, ідіома, семасіологія (семантика), синхронія, символ** та ін.).

Запозичення з латинської мови теж відіграли важливу роль в збагаченні мови, особливо в науково-технічній сфері, суспільно-політичній, науковій та ін. (**сегмент, сегментація, екскурс, експерт, експертиза, експонувати, експеримент, перцепція (сприйняття), стимул, епідемія (середньолат.), де-факто, реципієнт, статус-кво, квота, диспропорція, процент** та ін.).

Протягом багатьох століть велика кількість термінів з'явилася з французької мови (**диснанс, жест, символіка, тембр, стиль, маніпуляція, субординація, інформація, корпоратив, реклама, тур, ажіотаж, преса** та ін.).

Незначну частину серед досліджуваних слів представляють терміни з тюркської мови (**ярлик**), німецької (**адвокат, фокус, ментальність, ранг, ультиматум, тенденція, кегль**), ірландської (**клан**) та ін.

З кінця 80-х років XX ст. активізувався процес запозичення з англійської мови. Це пояснюється значним впливом американської культури, лідерством в економіці, міжнародній політиці, високим рівнем життя громадян. Англійська лексика поповнила не тільки сфери інформатики й комп'ютерної техніки, а й галузь економіки, науки, культури, суспільно-політичного життя.

У контексті паблік рилейшнз функціонують англіцизми різних тематичних груп, а саме: суспільно-політична група (**каденція, консорціум, рейтинг, екзит-пол, онлайн, спонсор, лобізм**); економіка (**менеджер, маркетинг, бізнесмен, аудит, прайс, інвестор, партнер, провайдер**); наука і техніка (**комп'ютер, файл, чат, принтер, онлайн**); індустрія розваг (**шоу, бренд, фітнес, кліп, ток-шоу**); література та мистецтво (**комікс, памфлет, сленг**) та ін.

Найбільш показовою у плані адаптації запозичень є словотвірна активність іншомовного елемента, його властивість слугувати базою для створення похідних слів за допомогою афіксальних засобів.

Основним критерієм виділення варваризмів є написання їх буквами алфавіту мови-реципієнта

(**паблік рилейшнз, піермен, де-факто, бекбраундер, промоушн, паблісіті, ньюс-мейкер, ноухау**). На думку вчених, варваризми не називають ніяких іноземних реалій, мають відповідності в українській мові й можуть бути легко замінені.

У контексті паблік рилейшнз більшість вкраплень використовується в найменуваннях іншомовних газет та журналів («**Уорлд**», «**Лайф**»), кампаній та корпорацій («**Стандарт ойл**», «**Дженерал моторз**», «**Юнайтед Стейтс стил**»), в назвах фірм, видавництва паблік рилейшнз («**Уайтекер енд Бокстер**», «**Public Relations Quarterly**», «**Public Relations Reporter**»), в термінології (**Marketing** (вивчення ринку), «**public relations**» і «**public affairs**» (суспільні справи), **паблісіті** (редакційні матеріали), **personal interviews** (особисті інтерв'ю), **price** (ціна), **place** (місце), **promotions** (просування), **product** (продукт) та ін.

Варваризми, або іншомовні вкраплення систематично застосовуються в закріплених за ними функціональних сферах, особливо в термінології.

У контексті паблік рилейшнз коло екзотизмів досить широке та різноманітне. Вони відображають життя, культуру, історію Америки, Древньої Греції, Риму, України та інших країн світу. Основу екзотичної лексики становить етнографічна лексика (**конгрес, Червоний Хрест, Королівське управління, мусульманський халіфат, папа Римський, народне віче, козацька рада** та ін.). Спостерігається адаптація запозичених екзотизмів на словотвірному рівні (**брифінговий, онлайнвий, мафіозний, мафіозність, дилерство, ньюсмейкерський, брендовий, донорський** та ін.).

На виникнення та функціонування термінологічної лексики вплинули розвиток науки і техніки, економіки, мистецтва тощо. До термінологічної лексики належать слова та словосполучення, які використовуються для логічно точного визначення спеціальних понять, їх змісту, характерних відмінностей.

Термінологія – одна із найбільш рухомих частин загальноживаної лексики, яка активно поповнюється новими поняттями. Для термінів головною характерною функцією є функція визначення, яку називають дефінітивною (лат. *definitio* – визначення), а власне термінологічне розкриття змісту – дефініцією.

У спеціальній лексиці розрізняють дві групи: професійно-термінологічну та власне професійну лексику. Найбільш значною групою в спеціальній лексиці є наукові та технічні терміни, які формують різноманітні термінологічні системи.

На думку науковців, спеціальна лексика стає основним джерелом поповнення літературної мови. А семантична суть і відмінності терміна знаходяться в характерному для нього значенні, яке встановлюється в процесі свідомої, попередньої домовленості і в рамках даної термінологічної системи є прямим, синтаксично або конструктивно нічим не обумовленим.

Існує немало термінів, яким властива категоріальна багатозначність, де зміст поняття, який виражено словесно в терміні, складається з ознак, які одночасно належать до різних категорій і мають між собою не родинно-видові зв'язки: процес і величина (**тиск**), дія і результат (**акція**) та ін.

Багатозначність термінів, їх синонімія, омонімія, антонімія вважаються недоліком багатьох сучасних термінологій. На термінологічні системи поширюються загальні лексико-семантичні властивості функціонування і розвитку мови. На думку вчених, слово-термін в загальному тлумачному словнику описується тільки як слово, як елемент мовної системи. Мовні властивості лексичних одиниць властиві конкретній і термінологічній лексиці, як і абстрактній і нетермінологічній.

До словотвірних ознак термінів відноситься регулярність (однотипність) їх утворення в рамках окремої термінологічної системи. Утворення термінів відбувається по-різному. Поряд з процесом створення нових назв спостерігається термінологізація вже існуючих у мові слів, тобто перекладу, перенесення значення, в результаті якого виникають другорядні, спеціально-термінологічні номінації.

Для створення нових термінів використовуються різні способи: а) лексичний, тобто утворення власних слів і словосполучень (**заряд** – фіз.); різні види запозичень (**індикатор** – фіз., **резонанс** – фіз., **донор** – мед.); поєднання тих і інших (**силове поле** – фіз.); б) лексико-словотвірний, де при створенні терміна використовуються існуючі в мові або запозичені словотвірні елементи, морфеми. Найбільш продуктивним способом є складення основ і афіксація. Застосовуються різні типи складення основ і слів. Складення повних основ (**радіоелектронний, радіосюжет, кінофільм**); складення усічених основ (складноскорочені слова); використання запозичених елементів: авіа-, біо-, інтер-, макро-, мікро-, псевдо-, анти-, дис- та ін. (**мікроекономіка, антизаконний, антимонопольний, дисбаланс**).

До власне професійної лексики відносяться слова і висловлювання, які не є строго

узаконеними, науково визначеними найменуваннями виробничо-технічних, сільськогосподарських, спортивних та інших понять.

У контексті паблік рилейшнз власне професійна лексика представлена найменуванням груп суспільства (типології споживачів). Наприклад: **«реалізатори** – процвітаючі, перевірені на практиці люди, які беруть на себе відповідальність, мають почуття власної гідності і володіють значними ресурсами. Для них важливий імідж», **«виконавці** – люди, які орієнтовані на роботу і роблять успішну кар'єру; вони не тільки намагаються контролювати своє життя, але й, як правило, контролюють його» та багато інших [4]. Такі найменування не зафіксовані в словниках і є okazіональними.

До цього ж типу власне професійної лексики відносяться й іменники, які називають працівників професії паблік рилейшнз: пієрмен, спеціаліст з ПР, експерт з ПР, ПР-менеджер, ПР-ремісник та ін. Сучасні словники дають пояснення **паблік рилейшнз** – [public – публічний, суспільний і **relations** – відносини, зв'язок] – 1) соціальна інформація; сприяння встановленню взаєморозуміння і доброзичливості між особистістю, організацією та іншими людьми за допомогою розповсюдження пояснювального матеріалу, розвитку обміну (інформацією) і оцінки суспільної реакції; 2) відділ інформації комерційного підприємства; 3) система інформаційних зв'язків влади з суспільством. Інша назва – піар [2, с. 509]. Такі найменування є вузькопрофесійними.

Висновки. Підсумовуючи зазначене вище, можемо констатувати, що лексика є складною за організацією і структурою.

Причинами такого становища є прихований характер системності лексики, багатоаспектність слова, багатогранність смислових відношень між словами, безпосереднє співвідношення слова з позамовною дійсністю, труднощі осмислення її словникового наповнення.

Слово співвідноситься з різними мовними рівнями: фонетичним, словотвірним, морфологічним, синтаксичним. У слові відображені результати пізнавальної діяльності народу, його культура, традиції, морально-етичні цінності тощо.

Лексичні одиниці поступово частково змінюються, розширюють свій зміст, але залишаються по суті тими самими одиницями.

Метафоричні перенесення, а також їхній різновид – функціональні перенесення, виникають

у мові постійно, особливо в тих пластах лексики, які пов'язані з найменуванням актуальних для суспільства проблем.

Метонімічні перенесення (за суміжністю) відіграють важливу роль в розвитку та організації лексичної системи. Вторинні значення спираються на асоціативні зв'язки, які виникають при найменуванні одним словом матеріалу і предмета, дії й результату, цілого і частини, власної назви й загальної

У контексті паблік рилейшнз функціонують індивідуальні, контекстуально обумовлені вживання переносу назв по метафоричній і метонімічній моделі.

Властивість слова мати не одне, а декілька значень узуального характеру, а також можливість появи okazіональних значень створюють багато труднощів у практиці перекладу.

Роль запозичень для розвитку мови надзвичайно важлива, особливо в терміносистемах. Найбільш показовою у плані адаптації запозичень є словотвірна активність іншомовного елемента, його властивість слугувати базою для створення похідних слів за допомогою афіксальних засобів.

Термінологія – одна із найбільш рухомих частин загальноновживаної лексики, яка активно поповнюється новими поняттями. Спеціальна лексика стає основним джерелом поповнення літературної мови. Найбільш значною групою в спеціальній лексиці є наукові та технічні терміни, які формують різноманітні термінологічні системи.

Багатозначність термінів, їх синонімія, омонімія, антонімія вважаються недоліком багатьох сучасних термінологій. На термінологічні системи поширюються загальні лексико-семантичні властивості функціонування і розвитку мови.

Поряд з процесом створення нових назв спостерігається термінологізація вже існуючих у мові слів, тобто переосмислення, перенесення значення, в результаті якого виникають другорядні, спеціально-термінологічні номінації.

У контексті паблік рилейшнз власне професійна лексика представлена найменуванням груп суспільства (типології американських споживачів). Такі найменування не зафіксовані в словниках і є okazіональними.

Активне використання англіцизмів в науковій, суспільно-політичній сфері не завжди виправдане з точки зору ресурсів рідної мови.

Впорядкованість термінології в Україні потребує систематизації та вдосконалення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бодик О.П., Рудакова Т.М. Сучасна українська літературна мова. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія. Київ, 2011. 414 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К., Ірпінь, 2005. 1917 с.
3. Жайворонок В.В. Лексична підсистема мови і значення мовних одиниць. Мовознавство. № 6, 1999. С. 32–36.
4. Королько В.Г. Основи публік рилейшнз. К. «Рефл–бук» «Ваклер», 2001.
5. 528 с.
6. Мазурик Д.В. Інноваційні процеси в лексиці сучасної української мови (90-і роки ХХ ст.): дис.канд. філол. наук. Львів, 2002. 212 с.
7. Почепцов Г.Г. Публік рилейшнз. Навч. посіб. К., 2000. 280 с.
8. Скопненко О.І., Цимбалюк Т.В. Сучасний словник іншомовних слів. Видавництво «Довіра», 2006. 788 с.
9. Стишов О.А. Стаття «Тенденції розвитку лексичного складу української мови початку ХХІ століття». Вісник Запорізького національного університету № 1, 2012. С. 407–415.
10. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика: підручник / А.К. Мойсієнко, О.В. Бас-Кононенко, В.В. Бондаренко та ін. К.: Знання, 2010. 270 с.
11. Тараненко О.О. Слово. Українська мова. Енциклопедія. К., 2000. С. 565.
12. Великий тлумачний словник української мови. URL: <https://slovnyk.me/dict/vts/%D0%BA%D0%BB%D1%8E%D1%87> (дата звернення: 25. 06. 2023).

УДК 811.161.2'373.45

DOI <https://doi.org/10.32782/tps2663-4880/2023.29.1.5>

ЗАПОЗИЧЕННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ПОПОВНЕННЯ ДОКУМЕНТОЗНАВЧОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

BORROWINGS AS A SOURCE OF REPLENISHMENT OF THE DOCUMENTATION TERMINOLOGY OF THE UKRAINIAN LANGUAGE

Житар І.В.,

orcid.org/0000-0002-1336-7931

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри українського ділового мовлення

Національної академії Служби безпеки України

Краєвська Г.П.,

orcid.org/0000-0003-4036-3984

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри українознавства

Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова

Матвійчук Т.П.,

orcid.org/0000-0002-6512-3269

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри мовних дисциплін

Державного університету інфраструктури та технологій

Статтю присвячено вивченню особливостей і закономірностей розвитку термінологічних одиниць, які номінують наукові поняття галузі документознавства. До таких одиниць належать, зокрема терміни наукових дисциплін, де документ є основним об'єктом дослідження. У статті схарактеризовано вітчизняну документознавчу термінологію як окрему терміносистему української мови. Детально проаналізовано актуальні дослідження з теми. Надано коротку історичну характеристику документознавчої термінології української мови. Встановлено чинники впливу на розвиток української термінології у галузі документознавства. Розглянуто умови функціонування документознавчої термінології в українській мові, а також перспективи її розвитку. Обґрунтовано доцільність використання запозиченої лексики у випадку, якщо мові не вистачає внутрішніх ресурсів для номінації тих чи інших явищ або